

ผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคม จากพี่เลี้ยงต่อความรู้และพฤติกรรมของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ในการป้องกันภาวะแทรกซ้อน กรณีศึกษา ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาท อำเภอบ้านดำน จังหวัดบุรีรัมย์

(The effectiveness of Health education activity with Social support from Nurse - Maid to Knowledge and Preventive behaviour of Diabetic patients on Prevention from Complication Case Study BanPrasart Primary Health Care Unit, Amphur Bandan, Buriram Province)

นมลลักษณ์ เกียรติเสรี วท.บ.(สุขศึกษา)*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quas-Experimental Design) แบบศึกษากลุ่มเดียววัดสองครั้ง (The One-Group Pretest-Posttest Design) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงต่อความรู้และพฤติกรรมของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนในพื้นที่ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอบ้านดำน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการจัดกิจกรรมสุขศึกษาและการให้แรงสนับสนุนจากพี่เลี้ยง กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อน จำนวน 50 คน ทำการศึกษาระหว่างเดือนเมษายน 2550-กันยายน 2550 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบจัดเก็บข้อมูลด้านสุขภาพ ก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Paired Samples t- test และ Pearson's Product Moment Correlation Coefficient

ผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วยโรคเบาหวานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66 มีอายุเฉลี่ย 59.46 ปี การศึกษาส่วนใหญ่จบระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 68 ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 68 ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีรายได้โดยเฉลี่ย 3,466 บาท/เดือน มีระยะเวลาการป่วยด้วยโรคเบาหวาน โดยเฉลี่ย 2.94 ปี มีญาติป่วยเป็นโรคเบาหวาน ร้อยละ 52 ภายหลังการทดลองผู้ป่วยเบาหวานมีความรู้เกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อน โอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อน ความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนและระดับของพฤติกรรมป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยงความรู้ไม่แตกต่างกัน และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์หลังการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนโรคเบาหวานหลังการทดลอง พบว่า ความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อน

*สาธารณสุขอำเภอบ้านดำน จังหวัดบุรีรัมย์

จากโรคเบาหวานกับผลในการปฏิบัติตนตามคำแนะนำของพี่เลี้ยงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.035, 0.031$) ส่วนความรู้เรื่องโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อน ความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนและแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.511, 0.695, 0.236$)

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ จึงควรนำกระบวนการสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงมาใช้เป็นแนวทางในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในชุมชน เพื่อส่งเสริมการดูแลสุขภาพผู้ป่วยให้เหมาะสมต่อไป

บทนำ

เบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาทางด้านสุขภาพของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งนับวันจะมีผู้ป่วยมากขึ้น เนื่องจากแบบแผนการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ในด้านสุขภาพ เช่น พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างไปจากเดิม ประชาชนมีสภาพการกินดีอยู่ดีเพิ่มขึ้น แต่มีการออกกำลังกายลดน้อยลง เป็นผลให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นสูงเกินมาตรฐาน จากผลสรุปรายงานขององค์การอนามัยโลกในปี พ.ศ. 2545 ระบุว่าประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิกขององค์การอนามัยโลก เขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านของงานระบาดวิทยาโรคไม่ติดต่อที่มาเตือนภัยได้แก่ มะเร็ง โรคหัวใจและหลอดเลือด เบาหวาน (อัญชลี ศิริพิทยาคุณกิจ และเจต นามวาท, 2527) สำหรับประเทศไทยพบว่าอัตราป่วยของโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและโรคหัวใจขาดเลือด มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตาม เวลาที่เพิ่มขึ้น (สุภรณ์ ชุมพลวงศ์และคณะ, 2550) ส่วนภาวะแทรกซ้อนของเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงจากสรุปรายงานการเฝ้าระวังโรคเรื้อรังสำนักระบาดวิทยา สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 - 12 ร่วมกันพัฒนาระบบเฝ้าระวังโรคไม่ติดต่อ (โรคเรื้อรัง) ระหว่างปี พ.ศ. 2547 - 2549 พบว่ามีภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น(สำนักงานระบาดวิทยา กระทรวง

สาธารณสุข, 2547-2549) จากสถานการณ์โรคไม่ติดต่อประเทศไทยดังกล่าว สอดคล้องกับสถานการณ์จังหวัดบุรีรัมย์ คือมีอัตราตายด้วยโรคเบาหวานเพิ่มขึ้นจาก 5.88 ต่อแสนประชากรในปี พ.ศ. 2544 เป็น 8.18 ต่อแสนประชากรในปี พ.ศ.2548 อัตราป่วยของผู้ป่วยใน ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ อัตราป่วยของโรคเบาหวาน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 273.15 ต่อแสนประชากร ในปี 2544 เป็น 286.52 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2548 (สุภรณ์ ชุมพลวงศ์และคณะ, 2550) และสถานการณ์โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงจากรายงานประจำเดือนสำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีอัตราป่วยของโรคเบาหวานปี พ.ศ. 2548- 2549 เป็น 880.12 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2548 เป็น 882.97 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.32 อัตราป่วยด้วยโรคเบาหวานรายงานบริการพบว่าสถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอบ้านด่านที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของโรคเบาหวานมากที่สุดคือศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาท พบมีอัตราป่วยด้วยโรคเบาหวานปี พ.ศ. 2548 - 2549 เป็น 741.06 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2548 เป็น 984.17 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.70 ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้ป่วยสูงที่สุดในอำเภอบ้านด่านจากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวถึงผู้ป่วยเบาหวานที่มีการควบคุมระดับเบาหวานแบบเข้มงวด โดยให้มีระดับน้ำตาลในเลือดใกล้เคียงปกติอย่างต่อเนื่อง จะสามารถลดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ได้มากกว่ากลุ่มที่ควบคุมระดับน้ำตาลแบบสบายไม่เข้มงวด ซึ่งในปัจจุบันการแก้ไขปัญหาผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนเนื่องจากมีพฤติกรรมการดูแลตนเองที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม มีการให้สุขศึกษารายกลุ่ม รายบุคคล ในการมารับยาทุกครั้ง ก็ยังพบว่าผู้ป่วยเบาหวาน ยังมีระดับน้ำตาลสูงกว่าเกณฑ์ปกติและมีภาวะแทรกซ้อนเพิ่มขึ้น ดังนั้น เพิ่มขึ้น

ดังนั้นสำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านด่าน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ร่วมกับ การให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงต่อการความรู้ และพฤติกรรมของผู้ป่วยโรคเบาหวานในการป้องกันภาวะแทรกซ้อน เพื่อหารูปแบบการดูแลผู้ป่วยเบาหวานให้

สามารถรักษาระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับปกติ สามารถป้องกันภาวะแทรกซ้อนต่างๆที่จะตามมา ใช้ชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของจัดกิจกรรมสุขศึกษา ร่วมกับการ ให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงต่อความรู้และ พฤติกรรมของผู้ป่วยโรคเบาหวานในการป้องกันภาวะ แทรกซ้อน ในพื้นที่ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาท ตำบล ปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อ

1. ศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของผู้ป่วยเบาหวาน
2. เปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการทดลอง ของผู้ป่วยโรคเบาหวานเกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนจาก โรคเบาหวาน โอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจาก โรคเบาหวาน ความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนจาก โรคเบาหวาน ผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง พฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน และผลการตรวจสุขภาพ
3. ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวาน ก่อนและหลังการทดลอง
4. ศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงก่อน และหลังการทดลอง
5. หาความสัมพันธ์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องระหว่าง ความรู้ พฤติกรรม และแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย (Research Design) : การวิจัย ครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) แบบศึกษากลุ่มเดียววัดสองครั้ง (The One-Group Pretest- Posttest Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง : ประชากรที่ใช้ใน การวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ยังไม่มีโรค แทรกซ้อน ในพื้นที่ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาท ตำบล

ปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ สุ่มตัวอย่างแบบ เจาะจง (Purposive sampling) จากจำนวนผู้ป่วยเบาหวาน 52 คน เป็นผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อน จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย : แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สร้างคำถามเพิ่มเติม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ส่วน

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
- ส่วนที่ 2 สถานะการเจ็บป่วยด้วยโรคเบาหวาน
- ส่วนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน
  - 3.1 ความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน
  - 3.2 ความรู้เกี่ยวกับโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน
  - 3.3 ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงของการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน
  - 3.4 ความรู้เกี่ยวกับผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง
- ส่วนที่ 4 พฤติกรรมเกี่ยวกับการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน
- ส่วนที่ 5 แรงสนับสนุนทางสังคมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน
- ส่วนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการสอนสุขศึกษา แผนการฝึกอบรมพี่เลี้ยง แผนการประชุมกลุ่ม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ : วิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต สถิติ เชิงวิเคราะห์ Paired samples t- test และ Pearson's product moment correlation coefficient วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ผลการวิจัย

จากแบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมวิจัยก่อนและหลังการทดลองจำนวน 50 คน พบว่าผลการวิจัยมีดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยโรคเบาหวาน

พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66 มีอายุน้อยที่สุดคือ 21 ปี และมีอายุมากที่สุดคือ 89 ปี ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 68 มีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 68 มีรายได้ น้อยกว่า 2,400 บาทต่อเดือน ร้อยละ 44 ส่วนใหญ่มีรายได้ น้อยกว่ารายจ่ายคิดเป็นร้อยละ 60 มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าประเภทไม่ต้องชำระ 30 บาท คิดเป็นร้อยละ 76 ระยะเวลาในการป่วยเป็นโรคเบาหวาน น้อยที่สุดคือ 1 ปี และอายุมากที่สุดคือ 15 ปี ส่วนใหญ่มีญาติป่วยเป็นโรคเบาหวาน คิดเป็นร้อยละ 52 ส่วนใหญ่รักษาที่โรงพยาบาล ร้อยละ 52

1.2 ระดับความรู้และผลการตรวจสุขภาพ

ระดับความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน พบว่าหลังการทดลอง ส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาคือความรู้ระดับน้อยและความรู้ระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 28 และ 16 ตามลำดับ

ความรู้เรื่องโอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน พบว่าหลังการทดลองประชากรมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องโอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อน จากโรคเบาหวานอยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมาคือระดับปานกลางและระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 12 และ 8 ตามลำดับ

ระดับความรู้เรื่องความรุนแรงของการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน พบว่าหลังการทดลองส่วนใหญ่

มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องโอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 92 รองลงมาคือระดับปานกลางและระดับน้อยเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4

ระดับความรู้ผลดีในการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง พบว่าหลังการทดลองส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้เรื่องผลดีในการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของพี่เลี้ยงอยู่ในระดับมากเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 94 รองลงมาคือระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 16

ผลการตรวจร่างกายผู้ป่วยโรคเบาหวาน พบว่าหลังการทดลองส่วนใหญ่มีระดับน้ำตาลในเลือดระดับดี (80-120 มิลลิกรัม/เดซิลิตร) คิดเป็นร้อยละ 40 มีความดันโลหิตระดับดี (<130/80 มิลลิเมตร.ปรอท) คิดเป็นร้อยละ 80 ในเพศชายส่วนใหญ่มีมวลร่างกายระดับดี (20-25 Kg/M²) คิดเป็นร้อยละ 42.86 ในเพศหญิงมีมวลร่างกายระดับดี (19-24 Kg/M²), มวลร่างกายระดับพอใช้ (24.1-26 Kg/M²) เท่ากัน คือร้อยละ 38.89

1.3 ระดับของพฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานก่อนและหลังการทดลอง

พบว่าหลังการทดลองมีพฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อนโรคเบาหวานอยู่ในระดับมากเพิ่มขึ้นเป็นคิดเป็นร้อยละ 100

1.4 ระดับของแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานก่อนและหลังการทดลอง

พบว่าหลังการทดลองมีความรู้เรื่องผลดีในการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของพี่เลี้ยงในระดับมากเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 100

1.5 การเปรียบเทียบความแตกต่างความรู้ พฤติกรรม แรงสนับสนุนทางสังคม ผลการตรวจร่างกาย ก่อน และหลังการทดลอง

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความรู้ ในเรื่องความรู้ พฤติกรรม แรงสนับสนุนทางสังคม ผลการตรวจร่างกายของผู้ป่วยหวาน ก่อนและหลังการทดลอง (N = 50)

	N	X	S.D.	t-test	df	P-value	95%CI
ความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน				9.24	49	0.001 *	2.44 - 3.79
ก่อนทดลอง	50	3.84	1.84				
หลังทดลอง	50	6.96	2.18				
ความรู้เรื่องโอกาสเสี่ยงการเกิดโรคแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน				8.62	49	0.001*	2.10 - 3.38
ก่อนทดลอง	50	5.90	1.92				
หลังทดลอง	50	8.64	1.91				
ความรู้เรื่องความรุนแรงของการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน				9.71	49	0.001*	2.33 - 3.55
ก่อนทดลอง	50	6.66	2.01				
หลังทดลอง	50	9.60	1.30				
ความรู้เรื่องผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำที่เลี้ยง				1.17	49	0.249	- 1.45 - 0.54
ก่อนทดลอง	50	8.40	0.94				
หลังทดลอง	50	8.60	0.94				
ความรู้เรื่องพฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน				6.92	49	0.001*	2.47 - 4.49
ก่อนทดลอง	50	47.64	4.10				
หลังทดลอง	50	51.12	3.62				
แรงสนับสนุนทางสังคมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน				5.69	49	0.001*	1.85 - 3.90
ก่อนทดลอง	50	20.40	3.63				
หลังทดลอง	50	23.28	4.11				
ระดับน้ำตาลในเลือด	-3.06	49	0.004*-0.26	ถึง	-5.48		
ก่อนทดลอง	50	2.16	0.79				
หลังทดลอง	50	2.00	0.90				
ระดับความดันโลหิต	-5.48	49	0.001*-0.51	ถึง	-0.24		
ก่อนทดลอง	50	1.66	0.62				
หลังทดลอง	50	1.28	0.60				
ดัชนีมวลกายชาย	-2.06	49	0.044*-0.16	ถึง	-0.00		
ก่อนทดลอง	14	0.62	1.06				
หลังทดลอง	14	0.54	0.99				
ดัชนีมวลกายหญิง	-3.08	49	0.004*-0.27	ถึง	-0.54		
ก่อนทดลอง	36	1.48	1.09				
หลังทดลอง	36	1.32	1.05				

จากตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องความรู้ พฤติกรรม แรงสนับสนุนทางสังคมของผู้ป่วยหวนพบว่าหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน พฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน โอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ความรู้เรื่องความรุนแรงในการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ระดับแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงในการป้องกันภาวะ

แทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน มากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญ สถิติ (P=0.001) ส่วนผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง พบว่ามีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน (P=0.249) ด้านการตรวจระดับน้ำตาลในเลือด ระดับความดันโลหิต และดัชนีมวลกายเพศชายและเพศหญิง พบว่า หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ (P=0.004, P=0.001, P=0.044, P=0.004 ตามลำดับ)

1.6 หาความสัมพันธ์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างความรู้ แรงสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนโรคเบาหวาน

ตารางที่ 2 หาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องโรคเบาหวาน โอกาสเสี่ยงและความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อน ผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำพี่เลี้ยง แรงสนับสนุนทางสังคม ต่อพฤติกรรมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนโรคเบาหวาน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	พฤติกรรมสุขภาพสุขภาพ			
	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
	R	P-value	R	P-value
ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน	0.256	0.073	0.299	0.035*
ความรู้เรื่องโอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อน	-0.035	0.810	-0.095	0.511
ความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อน	-0.064	0.658	-0.057	0.695
ผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำพี่เลี้ยง	-0.184	0.201	-0.305	0.031*
แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยง	0.318	0.024*	0.171	0.236

จากตารางที่ 2 พบว่าหลังการทดลองพบว่า หลังการทดลองพบว่า ความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานและผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อน (P = 0.035, P = 0.031)

2. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย จะอภิปรายตามสมมติฐานของการวิจัยและผลการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สมมติฐานข้อที่ 1

หลังการทดลองมีผลทำให้ของผู้ป่วยโรคเบาหวานมีความรู้เกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน โอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง พฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานและผลการตรวจสุขภาพ เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนทดลอง

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนและหลังการทดลอง ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีความรู้เกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน โอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจาก

โรคเบาหวาน ความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.001$) สัมพันธ์กับผลงานวิจัยของ อนงทิพย์ ดุลยไชย (2533: ก-ข) และสุวิมล สันติสุข (2533: ก-ข) และผลการตรวจสุขภาพด้านการตรวจระดับน้ำตาลในเลือด ระดับความดันโลหิต และดัชนีมวลกายเพศชายและเพศหญิง พบว่า หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($P=0.004$, $P=0.001$, $P=0.044$, $P=0.004$ ตามลำดับ) ส่วนผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง ความรู้ไม่แตกต่างกัน ($P = 0.249$)

2.2 สมมติฐานข้อที่ 2

หลังการทดลองมีผลทำให้ของผู้ป่วยโรคเบาหวานมีพฤติกรรมสุขภาพดีขึ้นก่อนการทดลอง

ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองผู้ป่วยโรคเบาหวานมีคะแนนเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.001$)

2.3 สมมติฐานข้อที่ 3

หลังการทดลองผู้ป่วยโรคเบาหวานได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงมีผลทำให้ผู้ป่วยเบาหวานมีพฤติกรรมสุขภาพและความรู้เกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน โอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง พฤติกรรมการป้องกันโรคแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานและผลการตรวจสุขภาพ เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนทดลอง

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนและหลังการทดลองผู้ป่วยโรคเบาหวานได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.001$) และมีผลทำให้ผู้ป่วยเบาหวานมีความรู้เกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน โอกาสเสี่ยงการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ความรุนแรงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน พฤติกรรมการป้องกันโรคแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานและผลการตรวจสุขภาพ เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนทดลอง สัมพันธ์กับงานวิจัยของ สุโพษณงค์ ก้อนภูธร (2541: ก) ธีระศักดิ์ มัคคินและคณะ (2543: ก) และ สมยศ ศรีจรรย์ และคณะ (2543: ข) ชัดแย้งผลการวิจัยของพัชรินทร์

พัชรินทร์ (2543: ก)

ส่วนหลังการทดลองพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพคือ ความรู้เรื่องภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานและผลดีในการปฏิบัติตามคำแนะนำของพี่เลี้ยง

สรุป

จากสถานการณ์การเกิดโรคเบาหวานในพื้นที่อำเภอบ้านด่านที่มีอัตราการเกิดโรคเบาหวานเพิ่มมากขึ้น มีอัตราการเกิดโรคสูงที่สุดคือศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาทและพบว่ามีแนวโน้มมีภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวานเพิ่มขึ้น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านด่านจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงต่อความรู้และพฤติกรรมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยเบาหวานและยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่นี้มาก่อน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบศึกษากลุ่มเดียว วัดสองครั้งวัดจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงต่อความรู้และพฤติกรรมของผู้ป่วยโรคเบาหวานในการป้องกันภาวะแทรกซ้อน ในพื้นที่ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อน จำนวน 50 คน จากการศึกษาพบว่าการจัดกิจกรรมสุขศึกษาร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงต่อความรู้และพฤติกรรมของผู้ป่วยเบาหวานในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนทำให้ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรขยายระยะเวลาออกเป็น 1-2 ปีเนื่องจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้มีผลต่อสภาวะสุขภาพ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร เพื่อให้แน่ใจว่ากิจกรรมที่จัดให้ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพจริงๆ ไม่เป็นผลโดยบังเอิญหรือปัจจัยอื่นที่อยู่เหนือการควบคุม

2. ผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากพี่เลี้ยงต่อความรู้ และพฤติกรรมของผู้ป่วยโรคเบาหวานในการป้องกันภาวะแทรกซ้อน คือ ความร่วมมือกันของทุกฝ่ายทั้งบุคลากรผู้ป่วยเบาหวาน ครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ดังนั้นผู้ดำเนินการวิจัยจึงควรให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการดำเนินงานซึ่งจะได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาเกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

3. ควรมีการวัดระดับฮีโมโกลบินเอวันซีในผู้ป่วยเบาหวานด้วยเพื่อเป็นการทราบถึงการควบคุมน้ำตาลในเลือดในระยะ 8 สัปดาห์ ที่ผ่านมา ซึ่งจะสามารถบอกได้ว่าผู้ป่วยสามารถควบคุมโรคเบาหวานได้ดีเพียงใดในระยะเวลาที่ผ่านมา

4. ควรมีการศึกษาในผู้ป่วยโรคเรื้อรังอื่นๆ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ป่วยโรคเรื้อรังทุกชนิดจำเป็นที่จะต้องดูแลสุขภาพ

ตนเองเป็นอย่างดีไปตลอดชีวิต เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ตามปกติหรือใกล้เคียงคนปกติให้มากที่สุด

5. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ดังนั้นข้อค้นพบในการวิจัยอาจมีข้อจำกัดในการสรุปอ้างอิงไปยังพื้นที่อื่น แต่อย่างไรก็ตามหากจะนำรูปแบบการวิจัยไปใช้ควรพิจารณาถึงบริบทของแต่ละพื้นที่ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาจากคุณสุภรณ์ ชุมพลวงศ์และ คุณเจลิยว ตามสิทธิ์มัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง

แพทย์หมื่นเวียนจากโรงพยาบาลศูนย์บุรีรัมย์ สนับสนุนการตรวจสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานที่เข้าร่วมโครงการ บุคลากรศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านปราสาทที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีในการดำเนินงานวิจัย ผู้ป่วยเบาหวาน ญาติผู้ป่วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและผู้นำชุมชนตำบลปราสาทที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

ธีระศักดิ์ มัγκคูนและคณะ. ผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อความรู้และพฤติกรรมของแกนนำ สุขภาพประจำครอบครัว ในการป้องกันโรคไข้เลือดออกและโรคอุจจาระร่วง จังหวัดตรัง. ตรัง .สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ; 2543.

พัชรินทร์ พันจรรยา. การส่งเสริมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคมบัณฑิตวิทยาลัย). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย ขอนแก่น ; 2543

สมยศ ศรีจรรย์ และคณะ. พฤติกรรมของผู้ดูแลภาวะการควบคุมโรคในผู้ป่วยเบาหวานสูงอายุชนิดไม่พึ่งอินซูลิน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพฯ :สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข; 2543

สาธารณสุข, กระทรวง. สำนักงานระบาดวิทยา. รายงานผลการเฝ้าระวังโรคเรื้อรังปี 2547. <http://203.157.15.4/surdata/ncd/chronic/070309110416Annual47.pdf> 09/09/2550

สาธารณสุข, กระทรวง. สำนักงานระบาดวิทยา. รายงานผลการเฝ้าระวังโรคเรื้อรังปี 2548. <http://203.157.15.4/surdata/ncd/chronic/070309110500Annual48.pdf> 09/09/2550

สาธารณสุข, กระทรวง. สำนักงานระบาดวิทยา. รายงานผลการเฝ้าระวังโรคเรื้อรังปี 2549. <http://203.157.15.4/surdata/ncd/chronic/070706020711DM,HT,IHD%202007.pdf> 09/09/2550

